17 ta' Ġunju, 1946.

Imħallef :

L-Onor. Dr. W. Harding, B.Litt., LL.D.

Il-Pulizija *versus* Concetta Cilia

Ħajt — Triq Viċinali — Passaġġ Publiku — Art. 18 tal-Kodiċi tal-Liġijiet tal-Pulizija.

Ħajt li jsostni spazju; jew parti minn spazju, ta' art, huwa mqejjaħ "ante-murale", u għandu jiġi restawrat, meta jkun perikoluż għan-nies li jgħaddu mill-inħawi tiegħu, bi spejjeż tas-sid ta' dak l-spazju. Għaldaqstant dak il-ħajt għandu jissewwa bi spejjeż tal-Gvern jew tal-privat skond jekk jirriżultaw li huwa proprjetà demanjali jew tal-privat.

Il-kelma "triq" tikkomprendi kwalunkwe spazju mnejn jgħaddi l-publiku. Ikun kemm ikun aċċidentat u rudimentali, dak l-ispazju jibqa' dejjem "triq" jekk ikun vijabili.

It-toroq viċinali, jiġifieri dawk li jikkomunikaw ma' toroq oħra tal-Gvern, huma preżunti proprjetà demanjali sakemm ma jiġix pruvat li saru minn art tal-privat; u għalhekk il-prova li triq ma saretx "ex agris privatorum" hija mixkuta fuq il-Prosekuzzjoni. Jekk il-Prosekuzzjoni ma jirnexxilhiex tipprova illi [illegible] privata, allura tibqa' sseħħ il-preżunzjoni illi t-triq vi[illegible] proprjetà demanjali. Mentri jekk il-Prosekuzzjoni tirn[illegible] il-prova, allura dik il-preżunzjoni taqa', u t-tiswija tal-[illegible], u kwindi tal-ħajt li jkun isostnieh, għandha ssir bi spejjeż [illegible] ta' l-ispazju li minnu jgħaddi dak il-passaġġ.

Dan hu appell ta' l-imputata ;

Flimkien ma' Giuseppe Schembri, dina Concetta Cilia kienet ġiet miġjuba quddiem il-Qorti Kriminali tal-Maġistrati ta' Malta sabiex jirrispondu għall-imputazzjoni illi f'San Pawl il-Baħar naqsu li jneħħu l-perikolu li hemm fil-proprjetà tagħhom, fil-post magħruf bħala l-Għar tal-Veċċa, wara li ġew intimati b'avviż mill-Pulizija. Dik il-Qorti, b'sentenza tas-7 ta' Mejju 1946, sabet lil Schembri mhux ħati u lliberatu, iżda sabet lill-amputata Cilia ħatja, ikkundannatha għall-ammonizzjoni u riprensjoni, u pprefiġġietilha t-terminu ta' ħmistax-il ġurnata biex tikkonforma ruħha mal-liġi taħt penali ta' 2s. 6d. kuljum jekk tonqos ;

Din il-Qorti, reġgħet semgħet il-provi......................, u kkunsidrat ;

L-eċċezzjoni ta' l-appellanti hi dik illi, fil-parti fejn jimminaċċja l-perikolu, hi ma għandha ebda proprjetà, u għalhekk ebda obligu ma għandha illi ssewwi l-ħajt li waqa';

Il-Prosekuzzjoni ssostni illi l-appellanti hi obligata tagħmel it-tiswija tal-ħajt, għaliex dan hu ħajt ta' sostenn għall-proprjetà tagħha;

Omissis;

Il-kwistjoni hi kollha fuq il-proprjetà ta' l-ispazju ta' forma rregolari kontenut bl-ittri A.B.C.D. f'dak l-iskizz, għaliex il-ħajt li waqa' hu, kif jissejjaħ, "antemurale" ta' dak l-ispazju jew almenu ta' parti minnu, fis-sens illi dan il-ħajt.............. isostni l-parti ta' fuqu.............. Il-perikolu hu tant għan-nies li jista' jkun li jgħaddu fuq il-blat minn ħdejn il-ħajt waqt li jkunu qegħdin jgħumu f'dawk l-inħawi, kemm ukoll għal min ikun fuq il-livell ta' dak l-ispazju fil-parti tiegħu fejn hemm il-ħajt. Jekk dan l-ispazju hu ta' l-appellanti, allura l-ispejjeż tar-restawr tal-ħajt huma a kariku tagħha; imma jekk dan l-ispazju hu demanjali, allura l-obligu tat-tiswija hu fuq il-Gvern;

Ma hemmx dubju illi minn żmien twil — mill-anqas sba-[illegible] — dan l-ispazju hu post ta' mogħdija publika. [illegible]hu jista' jitqies dak li fis-sistema tad-Dritt Ruman[illegible]din il-materja, f'diversi deċiżjonijiet tal-Qrati [illegible]jjaħ trik "viċinali". Issa t-toroq viċinali ([illegible]jikkommunikaw ma' toroq oħra tal-Gvern) huma preżunti demanjali, meta però ma jiġix pruvat li saru "ex agris privatorum". Għad illi wieħed juża l-kelma "triq", hu ċar illi dik il-kelma, skond it-tifsir ta' l-istess liġi (it-tieni artikolu Kodiċi tal-Liġijiet tal-Pulzija, Kap. 13), tikkomprendi kwalunkwe lok ta' passaġġ publiku. Sakemm l-ispazju, li jkun in kwistjoni, ikun vijabili, allura hu kemm hu aċċidentat u rudimentali, jibqa' dejjem triq, jekk huwa lok ta' mogħdija publika;

Il-pont importanti għalhekk hu, issa, jekk dan l-ispazju, ossija dan il-passaġġ A.B.C.D., ġiex jew le format mill-proprjetà ta' l-appellanti "ex agris privatorum". Il-piż ta' din il-prova hu mixħut fuq il-Prosekuzzjoni; għaliex sakemm il-Prosekuzzjoni ma tippruvax illi l-passaġġ ġie kostruwit fuq art tal-privat, allura hemm kontra tagħha l-preżunzjoni illi

dak il-passaġġ, bħala triq vicinali, hu ta' proprjetà demanjali (ara sentenza Prim'Awla "Vassallo vs. Fullicino", 27 ta' Ottubru 1883, u Appell Kriminali "Pulizija vs. Micallef", 3 ta' April 1937);

Jekk il-Prosekuzzjoni tagħżel li tagħmel din il-prova, allura, avvolja l-ispazju hu attwalment post ta' transitu publiku, il-piż tat-tiswija hu tal-privat, li kkontribwixxa l-art. Osserva l-Imħallef Dr. Luigi Camilleri, sedenti f'din il-Qorti, fil-kawża "La Polizia vs. Desira", 12 ta' Jannar 1924, "la legge considera che il privato, contribuendo il proprio suolo alla formazione di una strada che egli apre al pubblico, voglia assoggettarla alla servitù di transito pubblico. e, conservandone la proprietà, ne ritiene gli oneri";

Issa l-Qorti hi soddisfatta, mill-provi li saru mill-Prosekuzzjoni, illi dan il-passaġġ kien oriġinarjament biċċa mill-għalqa ta' proprjetà ta' l-appellanti (jew l-awturi tagħha), li hekk ikkontribwew l-ispazju għat-triq. Infatti...............;

Jiġi għalhekk illi, ladarba l-Prosekuzzjoni ppruvat illi l-passaġġ, ankorkè publiku, ġie kostruwit fuq art li kienet kontribwita mill-imputat (jew, s'intendi, l-awturi tagħha), għalhekk taqa' l-preżunzjoni tal-proprjetà demanjali u tidħol minflok il-prova li dak l-ispazju baqa' tal-privat, għalkemm dan ikkonċeda t-transitu publiku fuqu. Il-prinċipju tad-Dritt Ruman, segwit, kif ingħad, fil-ġurisprudenza lokali, ġie hekk enunċjat mill-Kardinal De Lucca fit-trattat tiegħu "De Servitutibus", Disc. 69, no. 3:— "Viae vicinales de jure eatenus privatae non autem publicae censentur quatenus extat memoria quod ex adjacentibus privatorum agris conflatae sunt, secus autem si talis memoria non extat cum tunc inter publicas potius numerandae". F'dan il-każ "extat memoria quod ex adjacentibus privatorum agris conflatae sint"; anzi saret il-prova illi l-art tal-passaġġ kienet ta' l-imputata (jew l-awturi tagħha), u għalhekk, għad li dan l-ispazju ġie assoġġettat għas-servitù ta' transitu publiku, il-proprjetà baqgħet ta' l-imputata, u magħha baqgħu l-oneri, fosthom il-manutenzjoni. Issa, mill-ispezzjoni okulari, apparti anki x-xhieda tal-perit Borg Cardona, jidher illi l-ħajt li waqa' hu għas-servizz ta' dan l-ispazju, fis-sens li huwa "antemurale" tagħha; u konsegwentement għandu jiġi restawrat mis-sid;

Għal dawn il-motivi l-Qorti tiddeċidi billi tiċħad l-appell u tikkonferma s-sentenza appellata. It-terminu jibda jgħaddi mil-lum.